

La Guàrdia Civil, entre la repressió i la lleialtat republicana

La història del cos armat l'ha convertit en un dels símbols de l'Estat repressor, però va fer costat a la Generalitat durant la Guerra Civil

Mariano Rajoy a l'escola d'oficials de la Guàrdia Civil a Aranjuez | Ministeri de l'Interior

Els interrogatoris fets per la Guàrdia Civil i a l'exportaveu del Pacte Nacional pel Referèndum han posat l'institut armat al centre dels focus (<http://www.naciodigital.cat/noticia/135651/quin/paper/juga/guardia/civil/interrogatoris/sobre/refereendum>). Aquest cos policial porta amb ell una considerable càrrega simbòlica i ha tingut un paper destacat en molts moments de la història. Poques institucions com la benemèrita representen el que ha estat històricament l'Estat espanyol.

Manel Risques és historiador i professor de la UB. És especialista en la història de la Guàrdia Civil i afirma que "ha estat un braç armat de l'Estat que ha jugat un paper essencial en el manteniment de l'ordre i el control del territori des de la seva creació el 1844. El seu rol en la repressió dels moviments insurrectes ha estat bàsic".

Repressió contra pagesos i anarquistes

El paper de la Guàrdia Civil va ser decisiu pel control de les zones rurals al llarg del segle XIX, combatent el bandolerisme i el carlisme. Com explica Risques, "a la Catalunya interior, però de la mateixa manera que a tot l'Estat, els guàrdies civils van ser identificats amb els grans propietaris. La defensa de la propietat al camp era un dels seus objectius. Això va fer que fossin els grans odiats dels pagesos pobres".

També es va convertir en el gran enemic de l'anarquisme. Quan Barcelona era anomenada la ciutat de les bombes per la gran activitat terrorista que hi havia, la Guàrdia Civil va personificar la repressió de l'Estat. Hi va haver casos emblemàtics, com la persecució després de l'atemptat amb bomba al carrer de Canvis Nous al pas de la processó del Corpus, el 1896. Van morir deu persones i mai es va aclarir l'autoria, que el moviment anarquista sempre va negar. Es van produir desenes de detencions i empresonaments al castell de Montjuïc i va haver cinc execucions. Uns anys després, es van conèixer les tortures que havien patit molts presoners a mans de guàrdies civils.

19 de juliol de 1936: amb Lluís Companys

Quan esclata l'aixecament militar faccions el 18 de juliol de 1936, que dona inici a la Guerra Civil, l'exèrcit es divideix. A Catalunya, les autoritats de la Generalitat, amb Lluís Companys al davant, no saben amb quines forces compten. No es refien del capità general Francisco Llano de la Encomienda, que a l'hora de la veritat estarà al costat de la República, però que és arrestat una setmana pels sublevats. Què farà la Guàrdia Civil?

El coronel Frederic Escofet, comissari general d'Ordre Públic de la Generalitat, es preguntava amb angoixa cap a quin costat es decantarien els tricorns. Les tropes de la Guàrdia Civil a Catalunya estaven a les ordres del general José Aranguren, i tant ell com els seus principals oficials (els coronels Antonio Escobar i Francisco Brotons) eren considerats persones d'idees conservadores i religioses. D'aquí el fort impacte que va causar veure Aranguren quadrar-se davant Companys en les primeres hores del 19 de juliol quan pujava per Via Laietana per dirigir-se al centre de la ciutat i esclafar la revolta.

La llei que ha aprovat el Parlament per anul·lar les sentències dels consells de guerra del franquisme ha deixat sense efecte també els processos que Franco va incoar contra els esmentats militars, que junt a un grup més nombrós de guàrdies civils van ser afusellats per "auxili a la rebel·lió militar". Risques va submergir-se en aquesta farsa de judicis en el llibre Procés a la Guàrdia Civil: Barcelona 1939 (Pòrtic). Aquests oficials benemèrits encara esperen un homenatge a la seva alçada.

Franco desconfia de la benemèrita

Risques assegura que "allí on la Guàrdia Civil es va adherir a l'aixecament militar, aquest es va imposar, i en els llocs on es va decantar pel bàndol legal, la República va mantenir el control. Això va generar desconfiança en el cos per part de Franco". Hi ha qui apunta que el dictador fins i tot es va plantejar la seva dissolució, un aspecte que a Risques no li consta. "El que sí que es pot dir és que la Guàrdia Civil va ser víctima d'una profunda depuració". La Guàrdia Civil va veure reforçat el seu component militar amb l'entrada d'oficials de l'exèrcit de terra en el seu estat major.

La lluita contra el maquis

Durant el franquisme, el combat contra la guerrilla del maquis va fer de la Guàrdia Civil un cos imprescindible. Franco no volia recórrer a l'exèrcit perquè era escenificar que la Guerra Civil continuava. La Guàrdia Civil va derrotar el maquis emprant molta violència i tot tipus de tàctiques, inclosa la creació de contrapartides armades que es feien passar per guerrillers i aconseguien guanyar-se la confiança de la població. Va ser la Guàrdia Civil la que va donar mort a un dels darrers maquis, Ramon Vila Capdevila, Caracremada, mort a trets el 1963.

Pels qui busquen capítols sorprenents de la història, cal dir que també hi va haver alguns guàrdies civils dins del maquis. Havien combatut a la guerra per la República i es van vincular a la guerrilla antifranquista. L'historiador i coronel de la guàrdia civil Jesús Núñez ha estudiat un d'ells, Bernabé López, un personatge increïble.

(<http://jesusnarcisonunezcalvo.blogspot.com.es/2016/05/bernabe-lopez-calle-unguardia-civil.html>)